

WOONCONTAINERS IN DE WEI

Bijzonder onderdak voor extreme overlastgevers

Veel gemeenten kampen met problemen rond extreme overlastgevers, zorgwekkende zorgmijders en buurtterroristen die als bewoners van een gemiddelde woonwijk niet te handhaven zijn. Het gaat doorgaans om mensen met meervoudige problematiek. Maastricht, Kampen, Hoogeveen en Arnhem kennen varianten van 'de wooncontainer in de wei'. De domushuizen vormen een beter alternatief.

Carolien van den Handel

Een belangrijk deel van de extreme overlastgevers is dak- en thuisloos. Schuldproblemen, verwaarlozing, vervuiling, asociaal gedrag, psychiatrische problematiek en verslaving heeft hen zo ver gebracht. Vaak betreft het personen die meerdere malen uit hun woning zijn gezet, hulp en begeleiding weigeren of voor zorgverlening 'ongrijpbaar' zijn. Zij leiden een zwervend bestaan. Eenmaal in het daklozencircuit verslechtert hun situatie; de structuur verdwijnt uit hun leven en contacten met andere probleemfiguren ontstaan. Latente problemen worden expliciet; nieuwe komen erbij. De weg terug wordt steeds moeilijker. Zij zijn niet meer welkom op de reguliere woningmarkt en in de normale opvangvoorzieningen zijn zij niet te handhaven.

Onder de extreme overlastgevers bevindt zich een groeiend aantal mensen met een dubbele diagnose. De reguliere opvang en zorg hebben hierop geen antwoord. Verslaafden en zwakbegaafden zijn zelden welkom in de psychiatrische opvang; omgekeerd worden psychiatrische patiënten geweerd uit de verslavingszorg en vormen een probleem in de maatschappelijke opvang. Lastig zijn vooral de gedragsproblemen, die zich bij de *double trouble*-groep in verhevigde mate voordoen. Deze categorie kenmerkt zich door onrust en agressie. Mensen met verschillende problematiek verdragen elkaar bovendien slecht en beïnvloeden elkaar negatief.

Terwijl de hulpverlening zich sterk maakt om dak- en thuislozen van allerlei pluimage te ondersteunen bij het zoeken naar een weg terug, is dat doel voor extreme overlastgevers opgegeven. Primair doel voor deze groep is rust in de situatie brengen en overlast stoppen. In verschillende gemeenten heeft men daarvoor de oplossing gezocht in de vorm van wat in de volksmond 'wooncontainers in de wei' is gaan heten. Het gaat om ongebruikelijke onderkomens die een stootje kunnen hebben en waar de kans op problemen en overlast zo klein mogelijk is.

Het realiseren van dergelijke bijzondere woonvormen vraagt creativiteit, overtuiging en aanpassing van regels, of het flexibel toepassen daarvan. Het vraagt veel kunst en vliegwerk om de financiering rond te krijgen, om de beperkingen van het bestemmingsplan te omzeilen, om geschikte locaties te vinden en om de bewoners minimale begeleiding te laten accepteren. In principe bieden deze oplossingen permanente huisvesting aan de overlastgevers, maar sommige projecten verkeren in onzekere staat. De woonvoorzieningen worden meestal door woningcorporaties neergezet en voldoen alle aan de eisen van de Woningwet en het Bouwbesluit.

Vandalismebestendig

Ruim vijf jaar geleden zijn op gezamenlijk initiatief van drie woningcorporaties, GGD Zuidelijk Zuid Limburg, een psychiatrische kliniek, de politie, de verslavingszorg, de RIAGG en de gemeente Maastricht aan de rand van een industrieterrein twee *prefab*-huisjes geplaatst. Op een plekje waarop geen woonbestemming rustte; de gemeente verleende slechts een tijdelijke vergunning. Het bestemmingsplan bood weinig mogelijkheden voor een alternatieve locatie. Uiteindelijk is een oplossing gevonden op het terrein van het Sociaal Pension van het Leger des Heils, dat optreedt als beheerder. Hier zijn vier nieuwe woonunits geplaatst. Het gaat om *portacabins* die eigendom zijn van woningcorporatie St. Servatius en voorzien van 'vandalismebestendige' sanitair en keuken. De gemeente gedooft deze oplossing onder de vlag van 'noodvoorziening' voor de geplande uitbreiding van het Sociaal Pension. Voorwaarde van de corporatie is huurbetaling en één of andere vorm van begeleiding. De bewoners zijn niet formeel beschermd door het huurrecht; met hen is een gebruikersovereenkomst gesloten. Uitzetting is dus mogelijk.

De Kamper woningcorporaties en de gemeente Kampen hebben in 1993 een opvangvoorziening voor *drop-outs* gerealiseerd. Ook hier is gestart met een kwetsbaar onderkomen. Aan de rand van de bebouwing, op de gemeentegrens, stelde de gemeente 'om niet' grond beschikbaar waarop de corporaties vier houten keten plaatsten. Na enkele voorvallen van brand en overmatige vervuiling zijn de keten na negen jaar door nieuwe, kunststof units vervangen, voorzien van alle normale nutsvoorzieningen.

Huurbetaling is een absolute voorwaarde. Ook de kosten voor het schoonhouden van de units moeten de bewoners betalen. Zij worden op vrijwillige basis begeleid door de 'coördinator moeilijk plaatsbaren', een speciaal in het leven geroepen functie, die corporaties en gemeente samen bekostigen.

In Drenthe heeft samenwerking tussen twee woningcorporaties, het Leger des Heils en enkele gemeenten geresulteerd in het project Interwonen in Hogeveen. Corporatie Woonconcept heeft een pand aangekocht, naast een politiebureau en aan de rand van een woonwijk, waarin acht woonunits voor overlastgevers met meervoudige problematiek komen. Dit initiatief heeft veel overleg en creativiteit gekost, aangezien op het pand geen woonbestemming rustte. Het Leger huurt het pand. De bewoners sluiten met het Leger een zorgcontract af, waarvan onderdak deel uitmaakt. In deze voorziening, die overigens wèl tijdelijk bedoeld is, zijn bewoners verplicht woontraining te accepteren. Dit is dus een voorwaarde voor onderdak. De kosten van het project worden gemeenschappelijk gedragen. Interwonen onderscheidt zich van de eerdere genoemde projecten omdat bij de selectie van de bewoners een mogelijke terugkeer naar de reguliere woningmarkt een criterium vormt.

Medio 2002 heeft de Regionale Instelling voor Beschermd Wonen (RIBW) samen met het Psychiatrisch Ziekenhuis Arnhem aan de rand van het ziekenhuisterrein enkele woonunits geplaatst. Ze zijn bedoeld voor psychiatrische patiënten die in de wijk voor teveel overlast zorgden, maar wel in staat zijn zelfstandig te wonen. Op termijn wordt het aantal units uitgebreid. Ook hier gaat het om voor het doel aangepaste luxe bouwketen, met keuken en sanitair. De RIBW huurt de woonunits van het ziekenhuis. De bewoners betalen uit hun uitkering een eigen bijdrage, de rest wordt uit de AWBZ gefinancierd. De RIBW zorgt voor het schoonhouden van de units en de omgeving. De bewoners krijgen zo weinig mogelijk regels opgelegd teneinde rust en vertrouwen te bewaren. De begeleiding is minimaal. Met de politie is regelmatig contact om problemen te voorkomen.

Domushuizen

De 'wooncontainer in de wei' heeft veel stof doen opwaaien. Gaan we terug naar de tijd waarin speciale wijken voor asociale gezinnen worden gebouwd? Hadden we dergelijke concepten in de vorige eeuw niet als inhumain definitief verworpen? Anno 2004 lijken we terug te grijpen op een moderne variant van een oud en afgewezen concept. Maar de twijfels zijn er ook: is het vanuit moreel oogpunt verantwoord om medeburgers, hoe wanhopig ze je ook maken, buiten de samenleving te plaatsen? En wat is het effect van een geïsoleerd bestaan op kinderen? Mag je de hoop wel opgeven en je handen definitief van mensen aftrekken? Anderen vragen zich af het aanbieden van een laatste redmiddel geen verkeerd signaal is: er wordt geen duidelijke grens gesteld aan het gedrag. Geen van de betrokkenen ziet de woonunits dan ook als een optie die verder uitgebouwd zou moeten worden. Ook al zijn de ervaringen doorgaans positief en de bewoners zelf tevreden met de situatie. Men is het er over eens dat dergelijke oplossingen beperkt moeten blijven tot enkele uitzonderingsgevallen, alleen voor dié situaties waarin alle andere pogingen zijn stukgelopen. Inmiddels lijkt er wat beweging te komen in de reguliere opvang. Er worden voorzieningen in het leven geroepen waar men is toegerust om mensen met meervoudige problematiek op te kunnen vangen. De Domushuizen in Eindhoven en Heerlen behoren tot de eerste voorbeelden. Hier is plaats voor mensen met psychiatrische en verslavingsproblematiek, die bovendien nogal eens op de rand van het justitiële vlak verkeren.

Carolien van den Handel is senior adviseur bij de DSP-groep (www.dsp-groep.nl)